

DON QUIJOTE BOHUSLAVA REYNKA GRENOBELSKÉ ALBUM, 1960

Našel jsem v Pages libres z prosince 1959 zajímavý článek Jeana Damiena o donu Quijotovi. Já mám totiž potulného rytíře už desítky let rád a brzy tomu bude deset let, co pracuji na souboru grafik věnovaných jeho památce.¹

I – Geneze

Bohuslav Reynek pomyslel na to, že by zveřejnil ve Francii soubor svých děl věnovaných Potulnému rytíři po té, co si přečetl článek grenobelského knihkupce Jeana Damiena *Immortalité de Don Quichotte*² (Nesmrtelnost dona Quijota), napsaný při příležitosti nového francouzského vydání knihy Miguela de Unamuno *La Vie de Don Quichotte et Sancho Pança*³ (1959), této pronikavé exegeze Cervantesova románu. Z tohoto setkání na dálku „na cestách kraje la Mancha“ se mělo zrodit francouzské album *Don Quichotte* a potom český cyklus *Don Quijote*.

Umělcova korespondence s přáteli ve Francii je velmi cenná při sestavování geneze toho, z čeho vznikne francouzské album *Don Quichotte*, a při stanovení chronologie edičního projektu, na který Reynek pomýšlel.

Jistě, příběh Alonsa Quijady již dlouho⁴ zajímal grafika, který snil sen o staré Kastilii s vyprahlou půdou a voňavým kořením. Byl to atavismus, jež mu zanechali vzdálení španělští předkové, kteří se pravděpodobně usadili v Čechách v době Sedmileté války. Již dříve vzniklo několik děl na téma dona Quijota: suchá jehla s monotypem⁵ z druhé poloviny čtyřicátých let, tři nedávno objevená malá clichés-verre (1952). A konečně, v průběhu roku 1954 se umělcova inspirace projevuje v sérii grafik, počtě slavné Cervantesově postavě: „je to už část závěti, ale ještě to není moje poslední slovo“, píše autor jedné přítelkyni 16. října onoho roku⁶.

¹ Dopis B. Reynka Maurici Caillardovi, 23. ledna 1960. Překlad z francouzštiny.

² J. Damien: *Immortalité de Don Quichotte*. In: *Pages Libres des Écrivains dauphinois*, č. 63, prosinec 1959, str. 13.

³ Miguel de Unamuno: *La Vie de Don Quichotte et Sancho Pança*. Paříž, Albin Michel, 1959.

⁴ V dopise B. Reynka Josefu Florianovi ze 4. srpna 1925 píše Reynek o tom, že vlastní jeden díl Dona Quijota s ilustracemi Quido Mánesa (Praha, Družstevní práce, 1924).

⁵ Grafika prodaná v Praze 26. září 2004. Katalog A. Auzimour: *Don Quichotte au papillon / Don Quijote s motýlem*.

⁶ S odkazem na tyto úryvky z korespondence můžeme počátek koncipování tohoto cyklu posunout na rok 1954 namísto 1955, jak se uvádělo v předchozích soupisech. Připomeňme ostatně, že v roce 1955 uplynulo 350 let od vydání Cervantesovy knihy.

V lednu 1960 měl Reynek již hotovou sérii patnácti grafik na quijotovské téma, když si přečetl článek Jeana Damiena, pilného Cervantesova čtenáře. Je jasné, že grafik a básník, autor střídmych a krátkých veršů, a knihkupec, který si zapisoval nesmlouvavé čtenářské poznámky, měli shodný pohled na španělského hrdinu, chudého hidalga, jehož „příběh není ničím jiným než dramatem člověka v přítomnosti smrti“. Uplyne pak méně než rok, a dosud spící destičky předvedou své motivy v albu čtrnácti grafik věnovaných památce rytíře smutné postavy.

Ke svému lednovému dopisu připojil Reynek tři zkušební tisky. Když se tyto grafiky dostanou k Jeanu Damienovi, knihkupec okamžitě souhlasí s návrhem na vydání celého souboru. Ale v post-stalinistickém Československu už dlouho není k sehnání ruční papír. Takže z Francie je do Petrkova odesláno „dvacet listů kvalitního papíru, který vodou nabobtná (neklíženého papíru)“. Jakmile Reynek vzácný materiál, papír japan, obdrží, vytiskne na své satinýrce třináct *leptů*, jak je nazval sám autor⁷, a v dubnu je pošle Jeanu Damienovi.

A konečně v červnu Reynek „chystá ještě jednu malou grafiku, která by k celému souboru tvořila ‚patitul‘“, analogicky k frontispisu *Joba*, souboru deseti suchých jehel ukončeného roku 1950. Ke zhotovení tohoto patitulu si vezme jednu starou destičku s krajinou a vysokým nebem, doplní ji siluetou hidalga na hrdě vzepjaté Rosinantě⁸. Stejně tak je poslední grafika souboru z destičky, jejíž motiv zasněžené krajiny kolem kostela ve Svatém Kříži⁹ byl doplněn pohřebním vozem z Dona Quijota. Scéna tak oživí zimní krajinu a z ní se zrodí grafika *L'enterrement / Pohřeb*. Je známo, že Reynek měl ve zvyku přebírat svá starší díla, vylepšovat a doplňovat je technikou suché jehly, a proto dnes existují různé varianty grafik ze stejné destičky. Musíme mít také stále na mysli to, že tvůrce byl při práci závislý na přísunu potřebného materiálu – destičkách, papíru, barvách, to vše mohlo v jeho zemi dlouhou dobu chybět –, a tak musel nově využívat některé starší destičky nebo používat i destičky z jiných kovů, které měl k dispozici doma.

Album *Don Quichotte* bylo dokončeno v létě a bylo vystaveno na výstavě zahájené 7. listopadu 1960 v knihkupectví Jeana Damiena v grenobelské ulici Montorge. Zde zaujalo čestné místo mezi několika dalšími Reynkovými grafikami, které byly vystaveny spolu s rukopisy a básnickými sbírkami jeho ženy, francouzské básnířky Suzanne Renaudové. V denním tisku bylo ohlášeno chystané vydání pětadvaceti exemplářů (větší množství by neumožnil stav destiček), nepochybně formou subskripce. Tento projekt však nebyl nikdy uskutečněn¹⁰. Jediný soubor *Don Quichotte*, který tohoto roku vznikl, zakoupil soukromý sběratel. O pět let později bude pak moci česká veřejnost v Brně obdivovat grafický cyklus *Don Quijote* v jeho konečné podobě.

---

⁷ Reynek název běžně používal termínu lept pro grafiku obecně. Nazýval tak své první suché jehly z počátku třicátých let.

⁸ Katalog A. Auzimour: *Deux pies / Dvě straky* (Bibliothèque municipale de Grenoble).

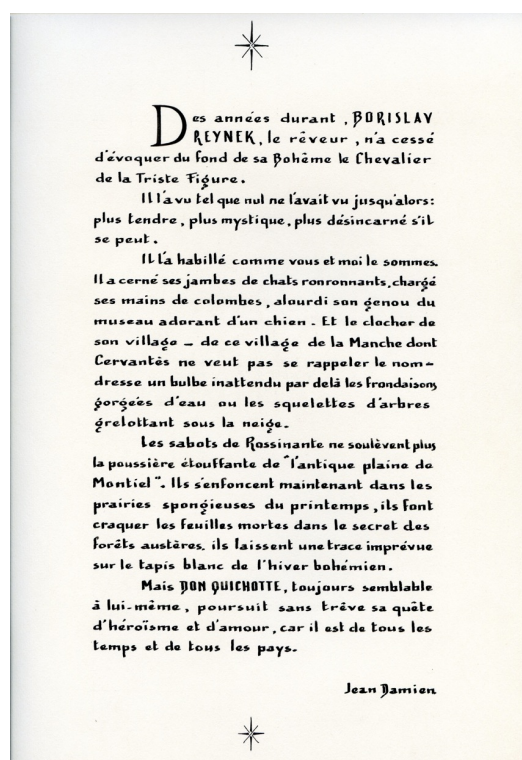
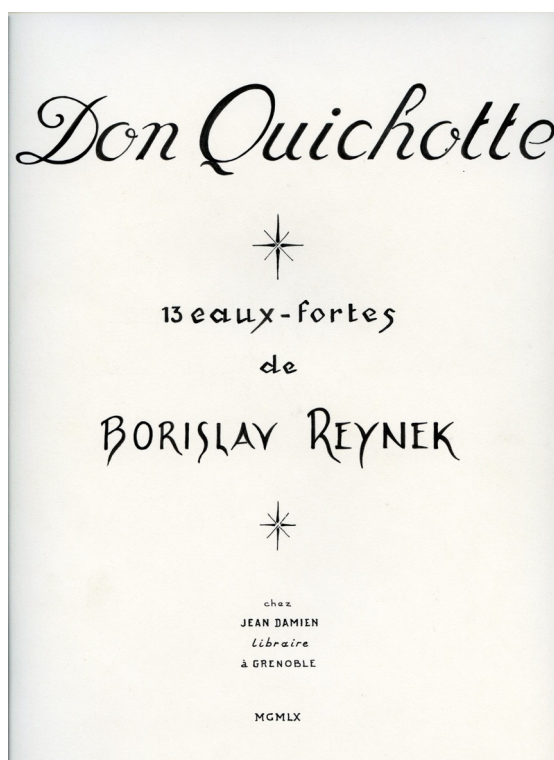
⁹ Katalog A. Auzimour: *Hiver / Zima* (soukromá sbírka, Francie).

¹⁰ K desátému výročí Reynkovy smrti vydal český cyklus *Don Quijote* nakladatel F. Janás ve 22 exemplářích vytisknutých na ručním pífe Arches z původních destiček (Brno, Edice 33, 1981). Další bibliofilské vydání tohoto cyklu vyšlo spolu s texty Věry Provazníkové (Praha, Academia, 1994). Téměř všechny zinkové a měděné destičky českého cyklu se zachovaly dodnes.

II – Podoba grenobelského alba *Don Quichotte*

Francouzské album *Don Quichotte* je v rodné zemi Bohuslava Reynka neznámé a nebylo zde dosud nikdy vystaveno. Nebylo ani detailně popsáno.

Grafiky, které Reynek vybral, jsou shromážděny portfoliu s titulním listem ② a s krátkou francouzskou předmluvou Jeana Damiena. ③ Těchto několik řádek se Reynkovi líbilo navzdory tomu, že tam bylo chybně uvedeno jeho křestní jméno: Borislav místo Bohuslav, a vydavatel již tuto chybu nestačil opravit. Termín „eau-forte“ (lept), používaný samotným Reynkem, je uveden na titulní straně, kterou vytvořil Jean Damien. Ovšem nejčastější technikou při vzniku *Dona Quichotta* je suchá jehla.

Všechny grafiky jsou signovány vpravo dole „Reynek“ a s výjimkou frontispisu mají vlevo autorovou rukou přípis „hors tirage“.

Jak Reynek poradil Jeanu Damienovi v dopisu z 23. dubna 1960, čtrnáct takto sebraných grafik bylo poté, co byly poštou dopraveny do Grenoblu, zapaspartováno do bílého kartonu. „Chrání je to a je toho potřeba k tomu, aby vynikly černá a bílá barva, tlumené průsvitností japonskému.“ Pasparty jsou očíslovány v pravém dolním rohu od 1 do 13, pasparta s frontispisem očíslována není. Grafiky nenesou žádný název.

④

Reynek pracoval na tématu dona Quijota dlouhou dobu, takže je pravděpodobné, že když bylo třeba shromáždit grafiky pro tento soubor, byl jeho výběr veden snahou o stylistickou jednotu. Lze tedy předpokládat, že mezi výše zmíněných patnáct grafik patřily i další dvě: *Don Quichotte dans la nuit / Don Quijote v noci*; *Don Quichotte et Rossinante / Don Quijote a Rosinanta*¹¹. Přitom tyto dvě grafiky nejsou součástí grenobelského alba, stejně jako nejsou obsaženy v cyklu, který je dnes v České republice znám od doby, kdy byl vystaven v Brně v roce 1965¹².

⑤

Srovnání grafik obsažených v albu ⑤ a zkušebních tisků zaslaných v lednu 1960 ④ ukazuje, jak se některé destičky postupně vyvíjely, a zohledňuje postup práce umělce před definitivním tiskem. Pozdější podoby některých grafik tohoto prvního alba se dnes rovněž nacházejí ve sbírkách českých galerií a muzeí.

Komparativní tabulka dvou sérií grafik vystavených v r. 1960 a v r. 1965 ukazuje jasně proměnu jejich obsahu. Cf. Níže. ⑧

Existuje podstatný rozdíl mezi kompozicí českého cyklu a grenobelského alba: grafika *Don Quichotte et les pourceaux / Don Quijote s prasaty* je součástí kompletních cyklů zachovaných v České republice, ale ve francouzském albu nefiguruje. Vskutku, tato grafika nebyla v roce 1960 dokončena, možná nebyla ještě ani započata. Dostala jsem ji o pět let později v dopise datovaném 9. března 1965, tedy měsíc před zahájením brněnské výstavy. O několik týdnů dříve dostali francouzští přátelé dopis s prosbou o „kvalitní papír na grafiku (měkký, neklížený) a barvu Le Franc sépie v tubách (rovněž měkkou)¹³“, takže lze předpokládat, že Reynek se svým synem Danielem tehdy tiskli velké množství grafik pro brněnskou výstavu. Všimněme si podobnosti v sépiovém odstínu a vystižení samostatné grafiky *Don Quijote s prasaty* zaslané roku 1965 do

¹¹ Soupis R. Bernardi: *Don Quijote I a Don Quijote II*.

¹² Výstava *Grafika Bohuslava Reynka*. Brno, Dům pánů z Kunštátu (kabinet grafiky), 2. dubna – 2. května 1965. Zde byla pod číslem 39 vystavena grafika *Don Quijote s prasaty*.

¹³ Dopis B. Reynka, 8. února 1965. Překlad z francouzštiny.

Francie a kompletního cyklu dnes uchovávaného v Alšově jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou. Exemplář Dona Quijota, který do sbírky této galerie přibyl roku 1972, byl možná vytištěn roku 1965.

⑥

Namísto grafiky *Don Quijote s prasaty* se ve francouzském albu nachází jiná grafika, vložená do pasparty s číslem 3. Je to *Potulný rytíř* ⑥ se zamyšleným pohledem, drží v dlani zvířátko, které jako by mu cosi šeptalo do ucha. Je to koťátko, dikobraz, opička, veverka? Identifikovat toto zvířátko nelze jinak než vstupem do světa Reynkovy inspirace. Že by opice mistra Petra měla v Petrkově malého veverčího sourozence, který seskočil ze stromu v zahradě Reynkovi do ruky? V petrkovské zahradě s vysokými stromy žije mnoho veverek, jedna fotografie Daniela Reynka ukazuje jednu z nich, skrčenou na talíři, s ohonem obtočeným kolem spousty lískových oříšků... Grafika s *Potulným rytířem* se od ostatních grafik jasně odlišuje způsobem pojetí postavy:

jejím dominantním motivem je obličej, kdežto scény představované na všech ostatních grafikách alba mají kompozici širší, obohacenou o nějakou scénérii v pozadí.

S grafikou číslo 3 z alba jsme se setkali pouze ve Francii, kde byla několikrát vystavena. K tomu je vysvětlení. Existuje jedna pozdější grafika, *Don Quijote v Tobose*¹⁴, ⑦ která má stejný formát a lze na ní rozeznat určité rysy jednoho starého motivu v popředí: ruka, bílý límec... Studium obou grafik umožnilo vyslovit tvrzení, že jde o stejnou destičku s novým námětem, jehož jedna varianta je uložena v Pardubické galerii a nese na rubu poznámku „Toboso 1970“. Červená Dulcinea „je pěkně dávná vzpomínka (je to než Dulcinea, ale to znamená mnoho). Vy ji znáte. Přinesla jste jí jednoho zářijového dne roku 1963 čokoládu tam, kde, po dlouhém bláznění, zametá chodby zámku, který se stal starobincem“, napsal mi Bohuslav Reynek 12. května 1971.

⑦

¹⁴ Soupis R. Bernardi: *Don Quijote III*.

III – Hidalgo a Blázen

*Blázen jsem ve své vsi,
znají mne smutní psi,
bílí psi ospalí,
plynoucí do dáli,
žádný z nich neštěká:
těší mne zdaleka,
jsou to psi oblaka,
běží a nekvílí.¹⁵*

Je očividné, že obrazy, které nám nabízí *Don Quijote*, stejně jako jeho další grafické dílo, jsou odrazem prostředí, které bylo grafikovi důvěrně známé: brána do dvora, slepice zobající nedaleko hromady hnoje na západní straně dvora, cibulovitá zvonice kostela ve Svatém Kříži... Nedivme se tomu, že Reynek v mocné a důvěrné vizi spatřil zbloudilého hidalga v zasněžených polích za plotem petrkovské zahrady.

Jde však o mnohem víc než jen prolínání české a kastilské krajiny. Vysočinský básník a pastýř ovcí – tento „blázen ve své vsi“ – a Rytíř smutné postavy tvoří svými osudy jednu jedinou osobnost. Jeden i druhý „odmítají být z těch, kdo tak opatrně zvažují [své limity], že nedokážou vykonat nic velikého“¹⁶ Dobrodružství dobrého, spravedlivého a zbožného Rytíře nabývají hlubokého, téměř biblického významu, a stanovují „metafyziku, která nebude vyhovovat průměrným lidem, etiku, která bude odpuzovat zbabělce“, pokračoval Jean Damien v textu z roku 1960. Někteří lidé v něm poznají svého přítele z Petrкова, jehož dílo vznikalo v dobrovolné samotě, daleko od světa, daleko od „vlažných“ ve smyslu Apokalypsy.

„Ti, kdo mají rádi dona Quijota, stále doufají a nebojí se Chimér,“ uvažoval Reynek nedlouho před tím, než ona mana papíru japan zahájila sklizeň grafik určených pro výstavu v Grenoblu v listopadu 1960.

Reynkův překrásný *Don Quijote* našťěstí nebyl jen nějakou chimérou.

Annick Auzimour
ve spolupráci
s Nathalie Servonnat-Favier
Překlad Petr Turek
31. března 2012

---

¹⁵ B. Reynek: Blázen. In: Básnické spisy. Zlín, Archa, 1995.

¹⁶ Cf. op. cit., poznámka č. 2.

Ilustrace v textu

- ① Obálka knihy Miguela de Unamuno *La Vie de Don Quichotte et de Sancho Pança*, Albin Michel, 1959.
  - ② Album *Don Quichotte* 1960, titulní list.
  - ③ Album *Don Quichotte* 1960, J. Damien, předmluva.
  - ④ B. Reynek: *Odjezd*, 1. stav, zkušební tisk (soukromá sbírka, Dánsko).
  - ⑤ B. Reynek: *Odjezd*, 2. stav, (soukromá sbírka, Francie).
  - ⑥ B. Reynek: *Potulný rytíř* (soukromá sbírka, Francie).
  - ⑦ B. Reynek: *Don Quijote v Tobose* (soukromá sbírka, Francie).
- (Fotografická dokumentace: archiv A. Auzimour. Všechna práva vyhrazena)

⑧ Srovnávací tabulka

Album 1960	Don Quijote Brno, 1965	Don Quichotte / Don Quijote Catalogue raisonné A. Auzimour
	Úvod (31)*	Frontispice / Titulní špička
1	Před odchodem (34)	Avant l'expédition / Před výpravou
2	Doma (32)	À la maison / Doma
3		Le Chevalier errant / Potulný rytíř
4	Dulcinea (33)	Dulcinée du Toboso / Dulcinea z Tobosa
5	Odchod (35)	Le départ / Odjezd
6	Mlýny (36)	Les moulins à vent / Větrné mlýny
7	V hospodě (37) ¹⁷	À l'auberge / V hospodě
8	Loutkové divadlo (38)	Le théâtre des marionnettes / Loutkové divadlo
	Don Quijote s prasaty (39)	Don Quichotte et les pourceaux / Don Quijote s prasaty
9	Stoupa (40)	Le moulin à foulon / Valchová stoupa
10	Návrat (41)	Le retour / Návrat
11	Po návratu – rozbité zrcadlo (42)	Après le retour / Po návratu
12	Před smrtí (43)	Avant la mort / Před smrtí
13	Pohřeb (44)	L'enterrement / Pohřeb

* Čísla v závorkách označují číslo díla na výstavě *Grafika Bohuslava Reynka*. Brno, Dům pánů z Kunštátu (kabinet grafiky), 02.04-02.05.1965.

¹⁷ Dílo vystavené dříve v lednu 1957 (č. 90), na pražské výstavě *Nová grafika v Hollaru*.